

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

Teresa Colomer

teresa.colomer@uab.cat

Catedràtica jubilada de la Universitat Autònoma de Barcelona

**ESTUDIS I RECERCA
SOBRE LLIBRE INFANTIL I JUVENIL
A CATALUNYA (2018-2019)**

**ESTUDIOS E INVESTIGACIÓN
SOBRE LIBRO INFANTIL Y JUVENIL
EN CATALUÑA (2018-2019)**

**STUDIES AND RESEARCH
ON BOOKS FOR CHILDREN AND ADOLESCENTS
IN CATALONIA (2018-2019)**

RESUM | RESUMEN | ABSTRACT

Els estudis sobre literatura infantil i juvenil (LIJ) es troben en fase de transició generacional, tant dels especialistes com dels autors i professionals que han configurat el panorama de la LIJ catalana en l'etapa democràtica. Així, premis, entrevistes, exposicions o articles han atès la preservació de la memòria, tot i que amb una certa feblesa respecte del que caldria. Els estudis universitaris mantenen, amb altes i baixes, la seva oferta formativa, les tesis i les publicacions, però continua la disminució d'equips i projectes i la manca de línies específiques de LIJ. Resulta més activa la difusió i promoció a la xarxa i a través de les activitats dels sectors professionals. Els temes tractats mostren continuïtat amb el passat bienni: l'atenció a la història de la LIJ recent; la perspectiva de gènere a les obres; la interrelació de codis: els àlbums, però també els aspectes materials dels llibres, la narració gràfica i la LIJ digital, així com la promoció i l'educació literària.

Los estudios sobre literatura infantil y juvenil (LIJ) se encuentran en fase de transición generacional, tanto de los especialistas como de los autores y profesionales que han configurado el panorama de la LIJ catalana en la etapa democrática. Así, premios, entrevistas, exposiciones o artículos han contribuido a la preservación de la memoria, aunque con una cierta debilidad. Los estudios universitarios mantienen, con altas y bajas, su oferta formativa, las tesis y las publicaciones, pero continúa la disminución de equipos y proyectos y la falta de líneas específicas de LIJ. Resulta más activa la difusión y promoción en la red y a través de las actividades de los sectores profesionales. Los temas tratados muestran continuidad con el pasado bienio: la atención a la historia de la LIJ reciente; la perspectiva de género en las obras; la interrelación de códigos: los álbumes, pero también los aspectos materiales de los libros, la narración gráfica y la LIJ digital, así como la promoción y la educación literaria.

Studies of books for children and adolescents are undergoing a generational transition, in terms both of the specialists and of the authors and professionals who have shaped the landscape of this area of literature in Catalan in the democratic era. Awards, interviews, exhibitions and articles have all focused on the preservation of memory, though perhaps not as urgently as was necessary. University studies maintain for the most part the courses on offer, theses and publications, but the number of teams, projects and specific research into books for children and adolescents continues to fall. However, the dissemination and promotion on the web and through the activities of professional sectors is more active. The topics covered show a continuity with the past two years: attention to the recent history of books for children and adolescents; the gender perspective in the works; the interrelation of codes: albums, but also the material aspects of the books, their illustrations, and digital publications; as well as literary promotion and education.

PARAULES CLAU:

Estudis, Recerca, Literatura infantil i juvenil

PALABRAS CLAVE:

Estudios, Investigación, Literatura infantil y juvenil

KEYWORDS:

Studies, Research, Literature for Children's and young adults

REBUT

26/03/2020

ACCEPTAT

27/04/2020

1 PRESENTACIÓ

Els anys 2018-2019 mostren una estabilitat precària en el camp d'estudis de la LIJ. Pel que fa a l'àmbit universitari continua el degoteig de jubilacions dels especialistes sense que es vegi encara un relleu clar, i desitjablement expandit, en els equips, projectes i estudis produïts, una situació que probablement és fruit de la precarietat de la situació universitària en la darrera dècada. Quant a difusió, els sectors professionals continuen amb empenta a través dels mitjans digitals, exposicions, festivals i associacions, però es mantenen bàsicament en la perspectiva de la promoció i no del debat i estudi, i tampoc s'aprecien gaires noves iniciatives respecte del marc de l'estabilitat ja aconseguit.

Pel que fa a tendències en els temes tractats, les temàtiques abordades per la revista *Faristol*, en una nova etapa molt encertada, ja ens en donen una bona pista, de la mateixa manera que la seva secció d'entrevistes i semblances revela l'interès actual, ja assenyalat per al bienni anterior, de recollir les trajectòries dels professionals que han marcat la producció de la LIJ catalana en les passades dècades en la fase de transició generacional en què ens trobem. Així, podem dir que el bienni s'ha situat, en primer lloc, en una certa voluntat de recull i memòria; en segon lloc, en la perspectiva de gènere en l'anàlisi de les obres, en consonància amb la nova sensibilitat social respecte d'aquesta perspectiva; en tercer lloc, en la continuïtat de l'interès per la interrelació de codis a les obres: l'àlbum, ara ampliat als aspectes materials del llibre, l'aprofundiment en la narració gràfica, com el còmic o els llibres muts, així com la multimodalitat de la literatura digital, i, en quart lloc, en la tradicional associació de la LIJ amb l'estudi o difusió de les activitats educatives i de promoció.

Les aportacions més remarcables d'aquests dos anys han estat l'aparició de l'oferta formativa d'un màster europeu de LIJ, de què forma part la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB); l'expansió de l'associació de l'àlbum creada per editorials catalanes a tot l'Estat; una bona collita d'exposicions, premis i estudis referits als autors i obres de la LIJ catalana des de la recuperació democràtica, així com algunes noves tesis i estudis publicats.

2 ESTUDIS I RECERCA

Seguirem els apartats convencionals del camp, ja que això facilita la cerca de les dades, tot i que en alguns anys de l'ANUARI s'ha seguit un esquema una

Els sectors professionals continuen amb empenta a través dels mitjans digitals, exposicions, festivals i associacions

El bienni s'ha situat en una certa voluntat de recull i memòria i en la perspectiva de gènere en l'anàlisi de les obres

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

mica diferent per tal de fer més visibles les línies de força del bienni si semblava pertinent.

2.1 Informes i estudis

Aquest bienni han continuat els informes institucionals i professionals ja existents. Són importants perquè ofereixen dades per a la recerca sobre llibres i lectura, però no han progressat ni en nombre ni en el detall en aspectes molt necessaris per a estudis més aprofundits en el camp de la LIJ.

Així, per exemple, sobre els títols més llegits, tenim poques més dades que les de saber els llibres més prestats a les biblioteques públiques a través del web de la Biblioteca virtual de la Diputació de Barcelona. Sobre lectura, destaquen els informes anuals del *Baròmetre dels Hàbits de Lectura i Compra de Llibres a Espanya* (estudi de l'àmbit de Catalunya), així com l'*Estudi del comerç interior del llibre a Catalunya* del Gremi d'Editors de Catalunya. Segons les seves dades del 2018, la lectura infantil i juvenil es manté sense grans canvis: un 87,8 % dels infants fins als tretze anys llegeixen llibres en el temps de lleure, set de cada deu ho fan de manera freqüent i més de la meitat ho fa en català. A partir dels catorze anys, baixen els lectors freqüents, tot i que quan ens lamentem d'aquesta caiguda de la lectura, convé recordar que els adolescents continuen llegint més que els adults.

Potser no cal alarmar-se, perquè la variació és petita, però sobta que hagi baixat la dada dels adults que llegeixen llibres a la mainada en les primeres edats i també el percentatge de lectura infantil entre els sis i nou anys. Pel que fa a la llengua, els llibres que se'ls llegeixen són més nombrosos en català, però a la lectura entre sis i nou anys el castellà ja supera el català en unes dècimes i entre els deu i els tretze anys el 45 % dels infants llegeixen habitualment en castellà, una dada força estable respecte d'altres anys, tot i que el català ha pujat lleugerament respecte del castellà en aquesta darrera franja.

També volem destacar, perquè revela la utilitat social atorgada als estudis i la crítica que tractem aquí, que només un 30 % dels adults busca recomanacions de llibres per als petits i ho fa a través de coneguts, dels webs especialitzats i amb demandes als llibreters. En canvi, quasi el 70 % busca ajuda quan ha de triar llibres per als infants de sis a nou anys, tot i que aquest desconcert és resolt només a través de la consulta als coneguts i als mateixos infants.

2.2 Projectes i grups

A l'ANUARI anterior, assenyalàvem la situació delicada dels equips universitaris derivada, de la manca acumulada, tant de finançament en recerca com d'entrada de nou professorat estable en el moment de la jubilació de la generació anterior. A les jubilacions ja citades llavors, cal afegir ara la de Teresa Colomer, amb el traspàs a Ana María Margallo de la direcció

Els informes institucionals i professionals han continuat però no han progressat ni en nombre ni en el detall

Sobta que hagi baixat la dada dels adults que llegeixen llibres a la mainada en les primeres edats

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

del GRETEL de la UAB. Com ja vam indicar, aquest equip es va presentar a la convocatòria 2017 de l'AGAUR, fusionat en el nou grup interuniversitari Lletra (Educació Lingüística i Literària). Lletra és ara, doncs, l'únic equip català reconegut, com a grup consolidat i amb finançament, que inclou l'estudi de la literatura infantil i juvenil en els seus objectius investigadors principals.

Pel que fa als projectes finançats durant aquest bienni, només tenim notícia del desenvolupat per GRETEL, Enseñar a Leer Literatura Digital, a través del Programa Estatal de Investigació, en la seva convocatòria de Retos de la Sociedad (2016-2019), una situació realment minsa.

En canvi, continua la vitalitat de l'acció de crítica i informació a la xarxa a través de revistes virtuals i blogs personals de recomanacions i notícies de la LIJ de què ja hem donat notícia en altres números. Com a novetats, podem assenyalar la incorporació de Teresa Duran a *Llibres al replà*, en posts reflexius molt encertats i de bon llegir; la desaparició del blog de la Biblioteca Marta Mata de l'Escola Orlandai a causa de la jubilació de Mariona Trabal, i el canvi en les recomanacions de LIJ del web de GRETEL, que han deixat d'estar a càrrec de Teresa Colomer pel mateix motiu.

Resulta essencial aquí lamentar la defunció, el 2019, de Rosa Mut, l'activa responsable de la biblioteca de l'Institut Municipal d'Educació i dels plans de lectura municipals, a més de fundadora de l'ACALI en el seu moment. I també, a l'inici de 2020, la del benllogut crític manresà Josep Maria Aloy, que mantenia una notable activitat al seu blog *Mascaró de proa*, des d'on es va acomiadar dels lectors amb una emotiva entrada final el dia 13 de maig. Dues pèrdues molt sensibles per a tot el sector.

2.3 Treballs i tesis

Aquests dos anys s'han llegit a les universitats catalanes algunes tesis dedicades als llibres infantils i juvenils que, com sempre, poden consultar-se en edició electrònica al TDX de les universitats. A la UAB, dues s'han adreçat a replicar la metodologia i resultats del panorama descrit per la tesi de Teresa Colomer (1995) sobre els llibres adreçats als lectors entre sis i quinze anys de la dècada dels vuitanta. La comparació amb l'edició de qualitat del nou mil·lenni feta per Cristina Corroero (2018) se centra en els llibres per a lectors de sis a vuit anys, tot ampliant l'anàlisi original amb factors editorials i d'imatge. La de Karla Fernández de Gamboa (2018) s'ha adreçat a l'edició de qualitat per a la franja lectora dels vuit als dotze anys, una producció en què la presència de la imatge també és un fet destacat en l'actualitat i que s'ha incorporat a l'anàlisi. I a la mateixa universitat, Mariana Valencia (2018) ha analitzat la col·lecció colombiana de llibres infantils «Semilla», present a totes les escoles públiques d'aquell país, en relació amb el seu ús escolar.

D'altra banda, a la Universitat d'Alacant, dues tesis han investigat sobre el camp de les versions o traduccions: la de Daniel Ortiz (2018) sobre les versions actuals de *l'Odíssea*, i la de Belén Lozano sobre la traducció en LIJ. A la Rovira i Virgili, Jorge Pérez de la Torre ha tractat la història del doblatge

Continua la vitalitat de l'acció de crítica i informació a la xarxa a través de revistes virtuals i blogs personals de recomanacions i notícies

S'han llegit a les universitats catalanes algunes tesis dedicades als llibres infantils i juvenils

català dels clàssics Disney, mentre que Rosa Maria Pardo (2019), dirigida per Josep Ballester a la Universitat de València, ha caracteritzat la diversitat familiar a la LIJ valenciana dels darrers anys.

3 DIFUSIÓ I DIVULGACIÓ

3.1 Congressos, seminaris i jornades

El 2018 se celebrà el VI Congrés de Literatura Infantil i Juvenil Catalana, organitzat per l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC), actualment de periodicitat quadriennal. Ho va fer sota el lema de «Llegir per llegir» amb un programa sobre la situació i les tendències del sector i èmfasi en la promoció cap als lectors adolescents. S'hi van oferir diverses taules rodones, amb molta presència d'autors, que van analitzar les tendències actuals, els temes considerats tabú i els anomenats *gèneres invisibles*.

El març del 2019 es van celebrar al CaixaForum les primeres jornades organitzades pel nou grup de recerca Lletra, amb el títol Jornades d'Ensenyament de la Lectura i l'Esriptura: Recerca i Innovació a l'Aula. Ho feren amb l'objectiu explícit de contribuir a apropar la recerca en educació i la pràctica docent. Liliانا Tolchinsky i Teresa Colomer en feren les ponències inicials, l'una referida a la relació entre recerca i docència de l'escriptura i l'altra sobre el mateix tema respecte de la lectura. Aquesta darrera es pot llegir en línia a la revista *Bellaterra Journal* de la UAB.

Com cada any, els departaments de Didàctica de la Llengua i la Literatura de la UAB i la Universitat de Barcelona (UB), així com el de Traducció i Ciències del Llenguatge de la Universitat Pompeu Fabra (UPF), han celebrat les seves jornades anuals de presentació i discussió metodològica sobre les tesis i treballs finals de màster en curs, amb alguns treballs que tracten o inclouen la LIJ. També s'han presentat treballs finals en altres màsters universitaris, com el de Biblioteca Escolar i Promoció de la Lectura (UAB-UB), que centra aquestes recerques en activitats de diagnòstic i millora de les biblioteques escolars, i el de Llibres i Literatura Infantil i Juvenil (UAB), que en fomenta la difusió a través de la publicació en forma d'articles a revistes d'arreu.

El Congrés de Literatura Infantil i Juvenil Catalana va analitzar les tendències actuals, els temes considerats tabú i els anomenats gèneres invisibles

3.2 Exposicions i activitats dels sectors professionals

En l'àmbit internacional, destaquem la invitació de Barcelona com a ciutat convidada de la 45a FERIA del Libro de Buenos Aires 2019. S'hi va oferir l'exposició «Barcelona en 32 il·lustracions» per mostrar la vitalitat d'aquest

sector català en el camp de la LIJ. Organitzada pel Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil (Clijcat) i comissariada per Glòria Gorchs i Pep Molist, l'exposició feia un viatge a través de les làmines de llibres il·lustrats per diversos autors, dividit en quatre blocs: la Barcelona imprescindible; la Barcelona modernista i Gaudí; la Barcelona desconeguda, i la Vida a Barcelona. El programa de la Feria del Libro de Buenos Aires constata que Barcelona «és una de les capitals de la il·lustració a escala mundial, tant com a escenari i protagonista de llibres com per la gran quantitat d'autors que viuen i s'inspiren en la ciutat».

A casa nostra, el bienni ens oferí una reeixida exposició al Palau Robert el 2018, titulada «Why?» sobre la trajectòria de la celebrada il·lustradora Carme Solé i Vendrell i comissionada amb molt d'encert per Teresa Duran. També la commemoració del centenari del naixement de Manuel de Pedrolo el 2018 va donar lloc a diverses activitats, com ara la mostra d'una trentena d'il·lustradors que homenatjaren *El mecanoscrit del segon origen* al Saló del Llibre Infantil i Juvenil el 2018. Així mateix, els cinquanta anys de la publicació de la segona edició revisada d'*Aloma* va motivar l'exposició itinerant de la Fundació Mercè Rodoreda sobre aquesta obra, comissionada per Neus Real.

D'altra banda, s'han produït les tradicionals convocatòries del Saló Internacional del Còmic. La trenta-sisena edició del 2018 commemorà l'aniversari de Super Llopis, que coincidia amb el seixantè aniversari de Mortadel·lo i Filemó, els dos famosos agents secrets creats per Francisco Ibáñez. El 2019, el trenta-setè Saló ha homenatjat Stan Lee, creador d'*Spiderman* i de *Los 4 Fantásticos*. També l'habitual Món Llibre, va celebrar la catorzena i quinzena edicions, amb la seva àmplia programació d'activitats per a infants i d'espectacles basats en obres literàries. En la quinzena, més concretament, amb una línia d'espectacles que transformaven els contes clàssics gràcies a la tecnologia i els llenguatges creatius i escènics actuals. El FLIC Festival, el programa internacional que té com a objectiu fomentar la relació entre literatura i il·lustració, explorà en la novena edició del 2018 els «paisatges literaris», referits als llocs reals, inexistents o simbòlics de la literatura, amb una conferència destacada de l'autora Suzy Lee, mentre que el 2019, el Festival ha estat dedicat als «personatges singulars», entesos com aquells que són, actuen i pensen fora dels estereotips i convencions, amb trobades amb autores com Beatrice Alemagna o Noemí Villamuza, així com una taula rodona titulada «Llegir sense estereotips. Cultura i patrimoni literari». També volem destacar la gran activitat del sector bibliotecari, amb les activitats anuals del Laboratori de Lletres i Imatges, dirigides per Glòria Gorchs a la ciutat de Granollers, així com l'Any de la Literatura Infantil i Juvenil celebrat a Montcada i Reixach el 2019.

El Clijcat ha organitzat dues exposicions més durant la trenta-quatrena i trenta-cinquena edicions del Saló del Llibre Infantil i Juvenil de Catalunya a Mollerussa, amb l'aparició aparellada dels seus interessants catàlegs: «L'aparador de les meravelles», amb la presentació de vuit grans temes i gèneres de la literatura per a infants i joves i «Aigua», centrada en la literatura sobre aquest element en totes les seves formes. Aquí s'inserí també l'exposició «Dones d'aigua», ideada i coordinada per Ignasi Blanch i

Barcelona «és una de les capitals de la il·lustració a escala mundial, tant com a escenari i protagonista de llibres com per la gran quantitat d'autors que viuen i s'inspiren en la ciutat»

Jan Barceló, amb la participació d'una trentena d'il·lustradors formats a l'Escola de la Dona de la Diputació de Barcelona.

Una molt bona notícia és que el 2019 s'han celebrat els vint-i-cinc anys ininterromputs en antena del programa radiofònic setmanal *Llegir per sentir* de RTV Vilafranca. El programa es dedica a la divulgació d'obres de literatura infantil i juvenil catalana, mitjançant entrevistes als autors sobre algun dels seus llibres. Iniciat l'any 1994, ha estat coordinat des d'aleshores per l'assessor literari Pere Martí i Bertran i presentat pel periodista Josep Maria Soler. Per celebrar l'aniversari s'han organitzat un seguit d'activitats, així com la confecció d'un complet informe cronològic en línia d'aquests vint-i-cinc anys, on es poden consultar les temàtiques tractades, així com la relació exhaustiva de les editorials i els professionals de l'escriptura i la il·lustració que hi han participat. La revista digital Cornabou té enllaçat el web del programa, des d'on es poden escoltar en diferit les entrevistes més recents.

Finalment, la Setmana de l'Àlbum, iniciada a Barcelona el 2017, s'ha expandit en aquest bienni a una vintena de ciutats de l'Estat espanyol farcida d'activitats i adreçada al ventall de protagonistes del sector, des dels autors fins als lectors. Tal com vam informar en el seu moment, l'Associació Àlbum Barcelona va ser creada el 2016 per dotze editorials catalanes, amb la intenció de donar visibilitat a l'àlbum il·lustrat i amb la complicitat d'editors, autors, llibreters, biblioteques i centres educatius. Ara s'ha ampliat amb la suma d'una dotzena més d'editorials de l'Estat, ha passat a denominar-se *Àlbum* i ha organitzat una multitud d'activitats per celebrar la Setmana de l'Àlbum, incloses unes jornades professionals a Barcelona amb el títol: Fòrum Àlbum a l'Aula.

La Setmana de l'Àlbum s'ha expandit en aquest bienni a una vintena de ciutats de l'Estat espanyol

3.3 Premis

Han tingut lloc dues edicions més del premi Aurora Díaz-Plaja, atorgat anualment per l'AELC en el marc del Congrés de Literatura Infantil i Juvenil Catalana, l'únic que s'adreça a articles, estudis o investigacions sobre LIJ catalana. La dissetena edició de 2018 premià Àngels Rius i Carme Rubio per «La il·lustració serena de Fina Rifà», a la revista *Serra d'Or*, mentre que l'edició de 2019 ha destacat Miquel Rayó pel conjunt de la seva obra crítica, publicada majoritàriament al *Diario de Mallorca* i al seu blog. Com sempre, els treballs poden llegir-se al web de l'Associació.

Ha estat una bona notícia que el premi de pedagogia Marta Mata 2019, atorgat per l'Associació de Mestres Rosa Sensat, hagi estat per a una obra centrada en la LIJ: *Sense paraules: sis tallers amb àlbums sense mots per a totes les edats*, obra de la professora i investigadora de la UB Emma Bosch.

Els premis atorgats pel FLIC Festival han estat per a l'associació Soluzioni Comunicative Studi Servizi Editoriali (SCOSSE), en la novena edició, per la seva tasca educativa en favor del respecte de les diferències, i especialment

El premi de pedagogia Marta Mata 2019 ha estat atorgat a una obra centrada en la LIJ

pel seu projecte Llegir sense Estereotips, un programa de formació per a docents i bibliotecaris que aporta eines per fer lectures no estereotipades; per la seva banda, la desena edició ha premiat l'associació Àlbum, abans esmentada.

Quant a reconeixement internacional, ha estat finalista i recomanat pel jurat el llibre *Young people reading: Empirical Research across International*, coordinat per Evelyn Arizpe i Gabrielle Cliff-Hodges, del qual forma part un capítol de Mireia Manresa, investigadora de la UAB, que exposa aspectes de la seva recerca sobre hàbits lectors juvenils.

Encara que no es refereixin a estudis, sinó a l'obra creativa, cal celebrar també que Maria Rius, Jordi Sierra Fabra, Margarida Aritzeta i Joan Soler Amigó hagin estat guardonats amb la distinció de la Creu de Sant Jordi pel conjunt de la seva obra i la seva trajectòria, els tres primers amb una dedicació essencial a la LIJ, i el darrer per la seva tasca de divulgació. Així mateix, la trajectòria de la veterana il·lustradora catalana Maria Rius, amb gairebé quatre-cents llibres il·lustrats, també ha estat reconeguda pel Premi Nacional d'Il·lustració de l'Estat 2018. Per la seva banda, el Premi Nacional de Literatura Infantil i Juvenil 2019 del Ministerio de Cultura ha estat per l'obra *Camins d'aigua* de Raimon Portell i Rifà. Així mateix, Jordi Sierra i Fabra ha estat el primer autor de llibres infantils i juvenils que ha obtingut la Medalla d'Or al Mèrit en Belles Arts de l'Estat, el desembre de 2017.

4 PUBLICACIONS

Dividirem les publicacions segons les tendències temàtiques observades en aquest bienni. Caldria incloure aquí més pròpiament les publicacions derivades dels estudis especialitzats i projectes universitaris, així com els articles apareguts en les revistes indexades. Però lamentablement no sembla que tinguem una gran producció centrada pròpiament en la LIJ, fora del context del seu interès per a l'educació, així que donem entrada també a alguns articles de revistes de difusió que contribueixen a configurar l'estat de la qüestió sobre la reflexió des de casa nostra sobre aquest camp.

4.1 Autors i obres de la història de la literatura infantil i juvenil

Les publicacions sobre obres i autors obren tendència, tant pel que fa a l'anàlisi de la producció actual com a l'atenció que desperta una certa recapitulació del desenvolupament de la literatura infantil i juvenil en les darreres dècades.

Diversos escriptors i il·lustradors de LIJ han estat reconegut amb la Creu de Sant Jordi

Lamentablement no sembla que tinguem una gran producció d'estudis centrats en la literatura infantil i juvenil

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

Pel que fa als panorames actuals, es manté el ja tradicional de Teresa Blanch en el número anual dedicat a les produccions de les diverses llengües de l'Estat de la revista *CLIJ. Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, en el qual cal lamentar que la producció valenciana continuï tractada com una llengua diferenciada de la catalana. És imminent la publicació del darrer panorama bianual (2017-2018) de Joan Portell Rifà a l'*Anuario Iberoamericano SM*, una anàlisi que permet la comparació des de l'any 2004, inicialment amb panorames de Teresa Colomer i Teresa Mañà. Si considerem la producció catalana inclosa en els panorames de la LIJ espanyola, trobem dos articles de Cristina Correro: l'un publicat per a l'IBBY (2019) i l'altre circumscrit a la literatura infantil digital, publicat al Brasil (2018). Igualment, Antonio Ayuso Pérez inclou quatre il·lustradores catalanes (Maria Rius, Roser Capdevila, Pilarín Bayés i Carme Solé Vendrell) i dos de valencians (Manuel Boix i Miquel Calatayud) en la seva tria de deu il·lustradors per configurar la visió de «La ilustración en la LIJ española» publicada a la revista *CLIJ. Cuadernos de literatura infantil y juvenil*.

Uns altres articles s'han adreçat a revisions i commemoracions concretes. Així, Federico Moreno Santabàrbara ha publicat tres articles a la revista *CLIJ* —el primer el 2017 i els dos darrers el 2018—, sobre la història del TBO, amb motiu dels cent anys de la revista apareguda el 2017. Cent anys ha complert també Concepció Zendrera, l'editora de Joventut, a qui Cristina Correro va entrevistar per a la revista *Faristol* (2018). L'editora, a més, ha fet donació de part del seu fons de llibres infantils i juvenils a la Biblioteca d'Humanitats de la UAB, a través de Teresa Colomer i el GRETEL. La col·lecció pot consultar-se virtualment a l'apartat de Col·leccions Especials d'aquesta universitat. Es tracta d'una iniciativa de conservació que contrasta amb una certa manca de sensibilitat institucional per col·laborar en la recollida dels documents i materials que permetran reconstruir un dia la història de la LIJ i els seus estudis a casa nostra. També s'adreça a la conservació històrica l'exposició feta per Joaquim Carbó sobre la revista infantil *Cavall Fort*, publicada a la secció de Cultura de *La Vanguardia* a partir d'un text inèdit de l'any 2000. I podem agrupar aquí el bon recurs que suposa el blog en obert *Jocs de falda* sobre aquest folklore català, amb petits vídeos i múltiples informacions, que han elaborat Lorena Aguilar i Sandra Robles, sota la direcció de Núria Vilà, com a treball final del màster de Llibres i Literatura Infantil i Juvenil de la UAB.

De la mateixa manera, aporten informació sobre trajectòries professionals les entrevistes que han proliferat aquest bienni. A *Faristol*, a banda de la feta a Concepció Zendrera, destaquem la de «Picanyol dibuixant», de Pep Molist (2019), i les fetes a alguns autors estrangers, com l'entrevista a David Wiesner, d'Anna Guitart (2018) o a l'autor rus Igor Oleinikov, de Tàssies (2019). Per la seva banda, a la revista *CLIJ*, podem trobar l'entrevista a Rebécca Dautremer, de Sílvia Aparicio, Rocío Madrigal Fernández i Núria Obiols i Suari (2019), i Carmen Iranzo publica a *Ilustración* la feta a Arnal Ballester. En el mateix sentit, afegim dues semblances aparegudes a *Faristol*: una en motiu de la mort de la pedagoga i autora Àngels Ollé, feta per Fina Rifà (2019), i l'altra dedicada al rondallaire valencià Llorenç Giménez, a càrrec de Carles Cano (2019).

L'editora de Joventut ha fet donació de part del seu fons de llibres infantils i juvenils a la Biblioteca d'Humanitats de la UAB

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

Podem situar també aquí les publicacions dedicades a diversos autors, com l'article «Babette Cole: entre el humor y la transgresión (1949-2017)» de Sílvia Aparicio, Rocío Madrigal Fernández i Núria Obiols i Suari (2019) a la revista *CLIJ*; el d'Arnal Ballester, «Isidro Ferrer y el arte de ilustrar» a la revista *Fuera (de) margen* (2019) o el llibre *El món de Michael Ende: vida, obra i antroposofia*, de Joan Pau Hernández, editat per Pagès.

Arreglerat amb la preservació de la memòria, cal destacar finalment la tasca editorial en favor del rescat dels nous clàssics catalans duta a terme per Mars, Kalandraka i Eumo, i també l'edició il·lustrada de contes escrits per autors catalans de prestigi, com Pedroló o Capmany, que ha emprès amb gran encert l'editorial Comanegra.

4.2 Els temes d'interès

Perspectiva de gènere

Sens dubte aquest ha estat un tema estrella en el sentir social i la producció infantil i juvenil del bienni. Tot i així, no s'ha notat encara un augment dels estudis, o no més enllà del degoteig ja present des de fa dècades. El número 88 de la revista *Faristol* hi està dedicat, amb articles d'Ana Díaz-Plaja, Montserrat Colomer i Amàlia Ramoneda, Núria Ventura o Arantxa Bea. També Consol Aguilar Ródenas, de la Universitat de Castelló, l'aborda en dos articles de la revista *CLIJ*: «Género e intertextualidad en *Todas las hades del reino* de Laura Gallego» (2018) i «Hadas transgresoras. La tradición perdida de las escritoras de cuentos del siglo XVII» (2019). La polèmica, que traspasà fronteres, causada per l'obra de revisió dels llibres infantils d'una biblioteca escolar de Barcelona el 2019 ha provocat també algunes respostes escrites, com la de Núria Obiols a la revista *CLIJ* o la de Teresa Colomer al web de GRETEL, publicada després a la mateixa revista *CLIJ* i traduïda a la brasilera revista *Emilia*.

Imatge i materialitat del llibre

La imatge continua essent el principal focus d'atenció del sector, però s'hi va afegint cada vegada més la consideració dels aspectes materials del llibre per a la construcció del sentit. Així, el llibre objecte és un altre dels temes tractats a la revista *Faristol*, al número 87 de l'abril del 2019, amb articles d'Emma Bosch, Pascal Humbert, Meritxell Martí i Xavier Salomó, i Bernat Cormand i Cristina Corro. La revista en línia *Fuera (de) margen*, versió espanyola de la publicació francesa *Hors Cadre[s]*, es defineix com a «observatorio sobre las literaturas gráficas» i «un marco de reflexión entorno a las ediciones contemporáneas de libro-álbum y cómic». I és on han aparegut alguns articles d'especialistes d'aquí, com els d'Anna Castagnoli: «La fotografía miente mejor que el dibujo» (2019) i «Zoom: El libro desdoblado, "Et puis?" de Icinori», així com el ja assenyalat d'Arnal Ballester. D'altra banda, *Faristol* dedica el número 89 al món del còmic, amb articles de Tàssies, Albert Jané, Jose A. Serrano i Jaume Vilarrubí Prats. I pel que fa a l'àlbum, Corro (2019) ha publica un article a *Revista Em Aberto*, del Brasil. Finalment, cal remarcar

La perspectiva de gènere ha estat un tema estrella en el sentir social i la producció infantil i juvenil del bienni

la publicació molt recent del llibre d'Emma Bosch que hem mencionat a l'apartat dels premis.

Literatura infantil i juvenil digital

Aquesta literatura sembla que fa temps que ha vingut per quedar-se entre les preferències dels estudiosos, tot i que la producció es troba bastant encallada en aquest format. En aquest bienni, Lucas Ramada Prieto ha desplegat una intensa activitat sobre el tema a través de cursos, conferències i publicació d'articles, com el de la revista *Peonza* de Cantàbria (2018) i el de *Diablotexto Digital* (2018). També cal assenyalar aquí el llibre de Gemma Lluch (2018) *La lectura entre el paper i les pantalles*, així com l'article de Corro (2018) indicat a l'apartat de panorames de la producció.

Llengua

Lamentablement, aquest no és un tema de tendència, però justament volem destacar-lo per la seva importància. L'atenció dels darrers anys està tan dirigida a la multimodalitat que fa goig veure el número 90 de la revista *Faristol* dedicat a la llengua dels textos infantils i juvenils, amb articles de Dolors Garcia i Cornellà, Teresa Duran, Rudolf Ortega i Pau Joan Hernández. Tant de bo no sigui una flor que no fa estiu.

Promoció i educació al voltant dels llibres

És evident el nexe d'unió dels estudis de LIJ amb la preocupació per la seva promoció lectora, així com per la mediació educativa requerida. Aquest bienni han aparegut algunes publicacions que se situen de ple en aquesta intersecció. En primer lloc, dos llibres amb vocació d'utilitat: l'un, *Narrativas literarias en educación infantil y primaria*, de Teresa Colomer, Mireia Manresa, Lucas Ramada Prieto i Lara Reyes López (2018), s'adreça als mestres —però també a qualsevol mediador o interessat per l'educació literària dels infants— per respondre a la pregunta: què volem que els infants aprenguin dels llibres?, amb un deliberat propòsit pràctic de fonamentació i organització dels aprenentatges escolars, quadres i apartats que faciliten la claredat d'exposició, cessió de lloc a les veus dels infants en situació de lectura, convocatòria de títols infantils i exemples d'activitats. L'altre, *Adolescents i lectura: el binomi fantàstic o com acostar, treballar i promocionar la lectura entre els joves*, de Joan Portell i Gisela Ruiz (2019), defineix les etapes evolutives, els conceptes clau i els agents més rellevants implicats, amb una selecció de novel·les juvenils i activitats per fer.

Quant a revistes, destaca el monogràfic de *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature* 12, coordinat per Felipe Munita sobre perspectives actuals en didàctica de la literatura, així com l'article de Manresa (2018) sobre l'efecte de les activitats escolars de lectura en els hàbits dels adolescents, citat en parlar dels premis.

Sobre el tema de la promoció des de la biblioteca escolar, podem assenyalar dues obres pràctiques de Marta Roig i Anna Juan (2018): *Guia pràctica: Com*

Han aparegut algunes publicacions que se situen de ple en la intersecció entre la LIJ, la promoció lectora i la mediació educativa

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

cocrear nous usos de la biblioteca escolar? i Us imagineu una biblioteca escolar que...? Catàleg de pràctiques inspiradores, les dues en el marc de la crida Biblio(r)evolució de la Fundació Jaume Bofill.

5 OFERTA FORMATIVA ACADÈMICA

Aquest bienni ens ha arribat la bona notícia de l'inici del primer màster de formació en LIJ de la Comunitat Europea (CR), un Erasmus Mundus Joint Master Degree anomenat *International Master Children's Literature, Childhood Culture and Media*. Té dos anys de durada i ofereix beques de la CE per tal que els alumnes facin estada en tres de les universitats participants, tal com assenyalava el seu pla d'estudis. Està coordinat per la Universitat de Glasgow i agrupa les universitats europees que s'han considerat els focus més actius de recerca i formació: Aarhus, Autònoma de Barcelona, Glasgow i Tilburg, més la British Columbia de Canadà, amb la col·laboració de cinquanta entitats més d'arreu del món, com la Internationale Jugendbibliothek de Munich. El projecte a la UAB ha estat coordinat inicialment per Cristina Corro i Teresa Colomer, la qual ha passat el relleu a Cristina Aliagas.

En canvi, hem de lamentar que el curs 2018-2019 ha estat el darrer del màster internacional en línia de Llibres i Literatura Infantil i Juvenil de la UAB i el Banco del Libro de Veneçuela, amb el postgrau associat. La jubilació de la coordinadora, Teresa Colomer, ha provocat el final del màster per manca de prou professorat de relleu, atesa la nova oferta formativa Erasmus. El màster ha durat quinze anys i dotze edicions (les dues primeres van ser de dos anys de durada) i ha estat una fita d'èxit en l'oferta formativa internacional en el camp dels llibres infantils i juvenils, sempre amb més demanda que oferta, amb més de quatre-cents alumnes titulats, així com la participació de professorat de més de vint-i-cinc països, repartida entre vuitanta professors de cursos, quaranta-cinc directors de lectura d'obres clàssiques i vint conferenciants. Tot plegat ha anat creant una perspectiva disciplinària i de recerca comuna, fruit de l'intercanvi entre professionals, investigadors i docents. Cal assenyalar el seu impacte en la recerca i divulgació a través dels treballs finals de màster, tant en la publicació digital *Al cabo*, coordinada per Silva-Díaz, com en el foment de la publicació en revistes. Es pot veure un recull de lectures, vídeos i altres materials informatius del màster a <https://master10ed.gretel.cat>.

D'altra banda, han continuat el màster oficial interuniversitari de Biblioteca Escolar i Promoció de la Lectura de la UAB i la UB; el postgrau de Prescripció Lectora i el diploma de Llibreria de la UB; el diploma virtual de Cultura, Lectura i Literatura per a Infants i Joves de la Universitat de València, i la celebració de les escoles d'estiu amb temàtiques sobre la literatura infantil i juvenil organitzades per la Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya, en col·laboració amb l'Abadia de Montserrat: la de 2018 dedicada

S'ha iniciat el primer màster de formació en LIJ de la Comunitat Europea però ha desaparegut el màster internacional en línia de Llibres i Literatura Infantil i Juvenil de la UAB i el Banco del Libro de Veneçuela

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

a festa, joia i cançó en la literatura infantil i juvenil, amb èmfasi en la transmissió oral, i la de 2019 dedicada a la poesia.

Igualment ha seguit l'auge de la formació en il·lustració de què ja hem deixat constància en altres articles de l'ANUARI, oferta per l'escola ELISAVA i la UPF; el BAU, UVic i UCC; la UPV; l'Escola EINA i la UAB; l'Escola Massana i la UAB; la Llotja de Barcelona i l'Escola Illa de Sabadell, així com l'Escola de la Dona de la Biblioteca Bonnemaison.

Aquest bienni ens situa definitivament en un temps de transició generacional que s'obre a diverses línies d'actuació

6 UN NOU FUTUR

En definitiva, sembla que el més característic d'aquest bienni és que ens situa definitivament en un temps de transició generacional que s'obre a diverses línies d'actuació: *a)* el relleu dels especialistes amb l'impuls de grups, projectes i línies de recerca específica del camp que estenguin més enllà l'obra feta fins ara i defugin el perill de la regressió; *b)* la preservació urgent dels documents, materials i testimonis del que s'ha construït en aquestes dècades, per tal donar lloc a estudis en perspectiva sobre la LIJ catalana, tant en l'anàlisi de la producció —els nous clàssics, les figures destacades o l'evolució— com de la història de cadascun dels sectors implicats (per què tan poca recerca sobre les editorials catalanes de LIJ, per exemple?); *c)* el desenvolupament de línies editorials, impreses o en línia, que contribueixin a oferir nous estudis catalans de referència en el camp, com ho van fer editors com Ramon Besora o Francesc Boada en dècades passades; *d)* la gran activitat desplegada pels sectors professionals en la promoció i difusió de la LIJ continua semblant força extensa i consolidada, però seria desitjable un progrés reflexiu més qualitatiu i la creació d'instàncies de dades respecte d'aquest tema, pel que fa a la perspectiva aquí adoptada. Cal esperar, a tot això, que les dificultats econòmiques a què ens aboca la pandèmia que vivim no comprometin la vitalitat i la tasca reflexiva al voltant de la LIJ, de les que ja tenim i de les que aquí desitgem.

7 BIBLIOGRAFIA

Aguilar Ródenas, Consol (2018). «Género e intertextualidad en *Todas las hades del reino* de Laura Gallego». *CLIJ: Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, núm. 281 (enero-febrero), p.33-53.

— (2019). «Hadas transgresoras: La tradición perdida de las escritoras de cuentos del siglo XVII». *CLIJ: Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, núm. 287 (enero-febrero), p. 6-25.

Aguilar, Lorena; Robles, Sandra (2019). «Jocs de falda». Direcció de Núria Vilà. <<https://jocsdefaldablog.wordpress.com>>.

Ayuso Pérez, Antonio (2018). «La ilustración en la LIJ espanyola». *CLIJ: Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, núm. 282 (marzo-abril), p. 30-48.

Ballester, Arnal (2019). «Zoom. Isidro Ferrer y el arte de ilustrar». *Fuera (de) margen*, 24 (marzo).

Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature (2019). Monogràfic: «Perspectives actuals en didàctica de la literatura», vol. 12, nº 4 (Novembre/Desembre). <<https://revistes.uab.cat/jtl3/issue/view/97/showToc>>.

Bosch, Emma (2020). *Sense paraules: sis tallers amb àlbums sense mots per a totes les edats*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat.

Carbó, Joaquim (2019). «Història de Cavall Fort explicada per ell mateix». *La Vanguardia "Cultura/s"*, núm. 896 (7/09/2019), p. 6-9.

Castagnoli, Anna (2018). «La fotografía miente mejor que el dibujo: breve historia de los libros de fotografías para niños». *Fuera (de) margen*, núm. 23 (octubre).

— (2019). «Zoom: El libro desdoblado, Et puis? de Icinori». *Fuera (de) margen*, núm. 25 (abril).

Colomer, Teresa (2019). «¿Retiramos los cuentos sexistas?». *CLIJ: Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, núm. 290 (julio-agosto), p. 56-59. Traducció portuguesa «Fora os livros sexistas?». *Revista Emilia*, (25 de maio). <<https://revistaemilia.com.br/fora-os-livros-sexistas/>>.

— (2020). «Les transformacions de la lectura a l'aula». *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature*, vol. 13 (1). <<https://doi.org/10.5565/rev/jtl3.817>>.

Colomer, Teresa; Manresa, Mireia; Ramada Prieto, Lucas; Reyes López, Lara (2018). *Narrativas Literarias en educación infantil y primaria*. Madrid: Editorial Síntesis.

Correro, Cristina (2018). «Entrevista Concepció Zendrera». *Faristol*, núm. 88 (novembre), p. 20-24.

— (2018). *Els llibres infantils al segle XXI*. Tesi doctoral dirigida per Teresa Colomer. Universitat Autònoma de Barcelona. <<https://www.tdx.cat/handle/10803/665173>>.

— (2018). «Panorama de la literatura infantil digital en España». A: Barbosa da Silva, R.; Gobira, P.; Marinho, F. (eds.). *Múltiplas interfaces: livros digitais, criação artística e reflexões contemporâneas*. Belo Horizonte: Scriptum.

— (2019). «Echoes from the Spanish and Catalan IBBY Section». A: IBBY European Newsletter, (abril).
<http://www.ibby.org/fileadmin/user_upload/european_newsletter_04-19/IBBY_European_Newsletter_April_2019.htm>.

— (2019). «El libro-álbum, características y oportunidades para la educación literaria de niños y niñas». *Revista Em Aberto* [Brasil], vol. 32, núm. 109 (sept), p. 43-57.

Fernández de Gamboa Vázquez, Karla (2018). *A través del nuevo milenio y lo que el lector literario encontró allí: la narrativa infantil para lectores de 8 a 10 años*. Tesis doctoral dirigida per Teresa Colomer. Universitat Autònoma de Barcelona. <<https://www.tesisenred.net/handle/10803/665731>>.

Guitart, Anna (2018). «Entrevista Wiesner». *Faristol*, núm. 87, p. 20-23.
Iranzo, Carmen. «Resumen entrevista Arnal Ballester». *Ilustración*, [oct. 2013].
<<http://ilustrandoenlaescueladearte.blogspot.com/2013/10/resumen-entrevista-arnal-ballester.html>>.

Lluch, Gemma (2018). *La lectura entre el paper i les pantalles*. Vic: Eumo

Manresa, Mireia (2018). «Adolescent reading habits: The effect of school activities on reading practices». A: Arizpe, Evelyn; Cliff-Hodges, Gabrielle (eds.). *Young People Reading. Empirical Research Across International Contexts*. Abingdon, Oxon; New York: Routledge, p. 123-136.

Martí i Bertran; Pere; Josep M. Soler (2019). «Llegir per sentir. 25 aniversari del programa de LIJ de Ràdio Vilafranca». *CLIJ: Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, núm. 288 (marzo-abril), p. 42-43.

Molist, Pep (2019). «Picanyol dibuixant». *Faristol*, núm. 89, p. 22-25.

Moreno Santabàrbara, Federico (2018). «Historia de TBO. Un tebero para la historia (y 2)». *CLIJ: Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, núm. 281 (enero-febrero), p. 6-14.

— (2018). «Historia de TBO. Un tebero para la historia (y 3) ». *CLIJ: Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, núm. 282 (marzo-abril), p. 6-18.

Obiols i Suari, Núria (2019). «De censuras y caperucitas». *CLIJ: Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, núm. 290 (julio-agosto), p. 42-49.

— (2019). «Entrevista Dautremer: entre la espontaneidad, la pasión y el misterio». *CLIJ: Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, 288, marzo-abril, p. 6-19.

Ortiz García, Daniel (2018). *La "Odisea" en la literatura juvenil en español del s. XXI: enfoque desde la narratología y desde la didáctica de la lengua y la literatura*. Tesis doctoral dirigida per María Paz López Martínez i Ramón Francisco Llorens García. Universitat d'Alacant. <<http://rua.ua.es/dspace/handle/10045/86295>>.

Pardo Coy, Rosa Maria (2019). *La literatura infantil i juvenil valenciana: aproximació a la diversitat familiar (2010-2015)*. Tesis doctoral dirigida per Josep Ballester Roca. Universitat de València. <<http://roderic.uv.es/handle/10550/72409>>.

Pérez de la Torre, Jorge (2019). *Historia del doblaje catalán de los clásicos de Walt Disney*. Tesis doctoral dirigida per M. Rosa Tamarit. Universitat Rovira i Virgili. <<https://www.tdx.cat/handle/10803/668967>>.

Portell, Joan; Gisela Ruiz (2019). *Adolescents i lectura: el binomi fantàstic o com acostar, treballar i promocionar la lectura entre els joves*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Ramada Prieto, Lucas (2018) «Infantil, digital, aumentada y virtual: los mil y un apellidos de una realidad literaria». *Diablotexto Digital*, vol.3, p. 8-31.

— (2018). «Cariño, tenemos que hablar. Ficción digital infantil y juvenil y su mediación». *Revista Peonza*, núm. 126, p. 7-15.

Rius, Àngels; Carme Rubio (2017). «La il·lustració serena de Fina Rifà». *Serra d'Or*, núm. 685, p. 44-47.

Lozano Sañudo, Belén (2019). *La traducción de la LIJ: retos creativos, condicionantes socioculturales e influencia en la lij nacional y el idiolecto autorial*. Tesis doctoral dirigida per Vicente Martínez Pérez. Universitat d'Alacant. <<http://rua.ua.es/dspace/handle/10045/97629>>.

Tàssies (2019). «Igor Oleinikov, il·lustrador». *Faristol*, núm. 90, p. 21-23.

Valencia Leguizamón, Lina Mariana (2018). *La colección "Semilla" y la educación literaria para básica primaria en Colombia. Currículo, libro álbum y formación docente*. Tesis doctoral dirigida per Neus Real. Universitat Autònoma de Barcelona. <<https://www.tesisenred.net/handle/10803/665749>>.

Disponible a:

<https://revistes.ub.edu/index.php/Anuari-BLL/article/view/31953>

Colomer, Teresa. «Estudis i recerca sobre llibre infantil i juvenil a Catalunya (2018-2019)». *Anuari de Biblioteques, Llibres i Lectura*, vol. 6 (2020), p. 47-64.
DOI 10.1344/ABLL.2020.6.005

[Llicència Creative Commons](#)

Reconeixement – NoComercial – SenseObraDerivada
(by-nc-nd): No es permet un ús comercial de l'obra original ni la generació d'obres derivades.

ANUARI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA
2020

Editors

Lluís Agustí
Maite Comalat

